

# SZENT LÁSZLÓ KIRÁLY

Június 27.

\*Lengyelország, 1046 körül +1095. július 29.

„Amikor a magyarok meghallották -- olvassuk a gesztairónál --, hogy Magnus (Géza) király meghalt, egész sokaságuk öccséhez, Lászlóhoz gyűlt, és egy értelemmel, közös szóval és egyetértő akarattal őt választották az ország kormányzására, vagyis helyesebben buzgó és állhatatos kéréssel rákényszerítették. Mindnyájan tudták ugyanis, hogy föl van ruházva a tökéletes virtusokkal, hite szerint katolikus, kiváltképpen kegyes, bőkezű adakozó, szeretettel teljes. Úgy ragyogott föl, mint köd közepette a hajnali csillag, mely elúzi a homályt; és miképpen a telihold világol a maga napjaiban, vagy amiképpen a nap ragyog: fény lett népének közepette.”

Valóban az isteni gondviselés különös intézkedését kell látnunk abban, hogy őt adta a magyar nemzetnek az első szent király halálát követő négy évtizedes vizsály után. Uralkodása sorsdöntő volt népe történelmében. Kiváló uralkodói képességével, vitézségével és életszentségével kivezette a magyarságot a belső veszedelmek örvényéből, és megmentette a külső ellenségek halált és pusztulást hozó támadásaitól.

A belső vizsály és egyenetlenség hozta magával, hogy nem magyar földön, hanem Lengyelországban látta meg a napvilágot. Születésének éve a körülményeket egybevetve 1046-ra tehető. Atyja I. (Bajnok) Béla magyar király (1060--1063) volt, anyja Richéza, II. Miciszláv lengyel király leánya, nőágon II. Ottó császár dédunokája. Két fiú és több leánytestvére volt. Bátyja, Géza 1074--1077 között uralkodott. A leányok közül Zsófia Weimar Ulrik örgrófhhoz ment feleségül, Ilona pedig Zvonimir horvát király felesége lett. László kétszer házasodott. Első felesége, akinek nevét nem ismerjük, valószínűleg magyar főúri leány volt. Ebből a házasságból született leányát Jarosláv orosz herceg vette feleségül. Majd özvegyeségre jutva Rheinfeldi Rudolf német ellenkirály leánya, Adelhaid lett a felesége, akitől Iréne nevű leánya született; ezt János görög császár vette el feleségül. Ilyenformán szinte az összes szomszédos uralkodóházzal rokonságba került, beleszámítva a két leghatalmasabbat: a görög és német császári dinasztiát is. Salamon király (1063--1074), László unokatestvére ugyanis Judit német császárléányt kapta feleségül. László egész életét sok küzdelem és megpróbáltatás jellemzi.

Mikoron méglen gyermeked volnál,

Kihoza Béla király jó Magyarországba,

Hogy dicsekednél te két országban,

Magyarországban és mennyországba.

Letelepedél Bihar-Váradon...

-- írja kedvesen a Szent László királyról szóló ének, a régi magyar irodalom e gyöngyszeme.

Vallásos lelkületét anyjától, a vitézséget atyjától örökölte, aki mielőtt a lengyel királyleányt megkapta, párviadalban legyőzte az egyik pamerán vezért. László még jóformán fel sem serdült, máris viszontagságos időket kellett átélnie: a testvérharcot András király és apja, Béla herceg, majd az évekig húzódó vizsályt Salamon király és Géza bátyja között. Így korán megedződött az élet iskolájában, s korán előkészült sok harcot magában rejtő uralkodói éveire. Az ő feladata lett ugyanis az ország „megállapítása”, mint Hóman Bálint megjegyzi, vagyis a belső rend megszilárdítása és a külső határok biztosítása.

Az ország védelmében még mint fiatal herceg ismételten kitüntette magát. Talán 22 éves lehetett, amikor az úzok (fekete kunok) betörték az ország keleti részébe Salamon királykodása idejében (1068). A Kerlés melletti ütközetben döntő szerepet játszott a győzelem kivívásában. Ő volt a csata főhőse, különösen azért, hogy az egyik menekülő kun vezért, aki egy magyar leányt vitt magával, üldözőbe vette, legyőzte, és a leányt kiszabadította, jöllehet előzőleg már súlyos sebet kapott a csatában. E hőstette valóságos legendával fonta körül alakját, s a következő századokban számtalan magyar templom falán megfestették. Ugyancsak döntő szerepet játszott mint vitéz katona a Salamon király és Géza bátyja közötti testvérharcban: a mogyoródi csatában (1074) bátyját győzelemre segítette, s uralmát biztosította.

1077-et írtak, amikor Lászlónak a nép akaratából, jóllehet Salamon még életben volt, át kellett vennie az ország kormányzását. Lelkületére jellemző, hogy nem koronáztatta meg magát, „mert csak békességet kívánt -- mint a krónikás írja --, hogy visszaadhassa Salamonnak az országot, és magának a hercegséget tartsa meg”. Erre azonban nem került sor, mert az egész ország népe egy emberként állt mögötte. „Hírneves és fönséges volt”, mivel „Magyarországot meggyarapította.” Nevéhez fűződik Horvátország és Szlavónia meghódítása. De erre nézve is megjegyzi a krónikás: „Ezt a király nem kapzsiságból cselekedte, hanem azért, mert a királyi törvény szerint őt illette az örökség”, lévén a megözvegyült királyné a magyar király testvére.

László idejében különösen a Délkeleti-Kárpátokon túl lakó kunok jelentettek állandó veszélyt a magyar népre. Először 1085-ben Kutesk fejedelem indított támadást Salamon izgatására, aki nem tudott belenyugodni országának elvesztésébe. Hatalmas sereggel tört be, de László rájuk rontott, s a kunok úgy menekültek, „mint tépett tollú vadkacsák a keselyűk csőrétől”. Sokkal nagyobb veszélyt jelentett az 1091. évi betörés, mert a király akkor éppen Horvátországban tartózkodott. Az ellenség végigpusztította az ország keleti részét, rengeteg rabot és zsákmányt hurcolva magával. Hallván az ország veszedelmét, László sietett vissza népe védelmére. Még idejében sikerült a kunokat utolérnie. Egy ember kivételével az egész sereget megsemmisítette vagy fogságba ejtette. Ekkor történt, hogy a csata hevében egyszer csak fölkiáltott: „Atyámfia! Ne öljük meg ezeket az embereket, hanem csak ejtsük foglyul őket; hadd éljenek, ha megtérnek!”

A többi hadjáratban, Oroszországban, Lengyelországban vagy a nyugati végeken, mindig arra törekedett, hogy azt a részt támogassa, ahol az igazságot vélte. VII. Gergely és IV. Henrik küzdelmében a pápa oldalán állt. A sok háborúság, amit kényszerűségből kellett vállalnia, váltotta ki belőle a montecassinói apáthoz 1091-ben írt levelében a következő vallomást: „Bűnös ember vagyok, mivel nincs lehetőség a földi hatalomban sáfárkodni igen súlyos bűnök nélkül.

Az úz, kun és besenyő betörések tapasztalatai arra bírták Lászlót, hogy a végeket megerősítse. Az elnéptelenedett területekre új telepéseket hozott, kiépítette a keleti részeken a közigazgatási szervezetet, így módon politikai egységgé formálva a későbbi Magyarországot. Ezt a munkát az északnyugati részeken is ő kezdte meg, de Kálmán király fejezte be. Ők ketten építették ki a 72 vármegyéből álló vármegyei rendszert.

A politikai szervezés munkájával párhuzamosan haladt az egyházi élet megújítása, intézményeinek újjászervezése, továbbfejlesztése. A meglévő székesegyházakat, káptalanokat és kolostorokat nagy birtokokkal gazdagította, a megkezdett templomépítéseket befejezte, új egyházak és kolostorok egész sorát alapította. Szentjobban, a Tolna megyei Bátán és a nyitrai Koloson bencés kolostorokat létesített. Somogyvárott francia bencéseknek építtetett monostort; ide még száz év múlva is csak francia szerzeteseket vettek föl. Ugyanilyen bőkezűséggel gondoskodott a püspökségekről is. A váci székesegyházat befejezte. Újakat építtet Váradon („Templomot rakatál szíz Máriának, Kiben most nyugoszol minden tisztességgel”) és Gyulafehérvárott. A kalocsai érseki egyházmegyét átszervezte, Bácsra helyezte át a székhelyét, ahol 1091-ben új püspökséget alapított Szent István tiszteletére, de a kalocsai érseknek rendelte alá.

Igen fontos szerepet töltött be uralkodásában az igazságszolgáltatás újjárendezése. Az évtizedes testvérharcban és az egyéb belső küzdelmekben erősen megrendült a törvények kötelező ereje. Különösen elhatalmasodott a tolvajlás, és meglazultak az erkölcsi életet szabályozó törvények. Ezt nem tűrhette az a László, akiről a krónikás ilyen jellemzést ad: „Minden ítéletében Isten félelmét tartotta szemé előtt.” Ezért uralkodása második évében, 1078-ban Pannonhalmán a papság és előkelők jelenlétében szigorú törvényeket hoztak a megrendült vagyonbiztonság megerősítésére. Nem kímélték az előkelő és gazdag embereket sem. Aki egy tyúk értékénél többet lopott vagy elorzott, fölakasztották. Az emberölést sem torolták meg ilyen szigorúan. Az 1085 táján hozott újabb törvénykönyvből az tűnik ki, hogy a szigorú rendszabályok hatásosak voltak, s egyiket-másikat enyhíteni lehetett.

A kor szelleme, másrészt László nagy tekintélye és egyházas gondolkodása hozta magával, hogy az egyháziak életviszonyainak szabályozásába is belenyúlt. Az 1092-ben Szabolcsba összehívott zsinaton intézkedtek a papok házassága ügyében, tilalmazták az egyházi javak elidegenítését, s rendezték az ünnepek és böjtek megtartását. Ugyanez a zsinat büntetéssel sújtja a pogány szokásoknak hódolókat, és szabályokat léptet életbe az erkölcsi élet védelmére, mind a házasságon belül, mind azon kívül.

Közismert volt László vendégszeretete. Nem egy királyi vagy fejedelmi sarj talált nála menedékre. Udvarában neveltette fivére, Géza két fiát, Kálmánt és Álmost, valamint András király Dávid nevű fiát, s egy ideig Salamont is udvarában tartotta, mindennel ellátva őt rangjához mértén, amíg csak önként el nem távozott az országból.

A magyar nemzet és az Egyház szolgálata nyilvánult meg abban is, amikor István, Imre és Gellért ereklyéit 1083-ban fölemeltette, az egyházi és világi nagyok, valamint hatalmas néptömeg jelenlétében. Ezzel a magyar népnek a saját nemzetéből adott szent példaképeket.

„Szinte állandóan a tenyerén hordja, kardja élén hordja az életét: minden pillanatban kész odadobni azt Egyháznak, hazának, egyeseknek -- mindennek és mindenkinek, akikben, amiben azt a két szentséget látja testet öltetni, amelyért élt: a magyar ügyet és az Isten ügyét" -- írja róla Sík Sándor. Egész élete, eljárásai, intézkedései a szentség jegyét viselik magukon. Már a krónikás is úgy jellemzi, mint aki „mindenkor rugalmas volt és szelíd. Vigasztalta a bajtól sújtottakat, fölemelte az elnyomottakat, az árvák kegyes atyja volt. Az ország minden lakosa csak kegyes király néven emlegette. „Egyik legszebb jellemvonása a megbocsátás volt. Salamont nem büntette meg a kor szokása szerint, csak fogságra vetette egy időre, s „ő maga folyvást imádkozott Salamonért, hogy térjen meg Isten törvényéhez." Az ének László külsejét sem győzi dicsérni:

„Te arcul tellyes, szép piros valál,

Tekéntettedben embereknél kedvesb,

Beszédedben ékes, karodban erős,

Lám, mentent te ejtesz, ki teveled küzdik.

Tagodban ékes, termetedben díszes,

Válladtul fogva mendeneknél magasb;

Csak szépséges császárságra méltó,

Hogy szent korona téged méltán illet."

Épp így kitűnt lelkével. „Testedben tiszta, lelkedben fényes, szívedben bátor, miként vad oroszlán." Amikor tehette, szeretett félrevonulni és imádkozni. Imáinak hatásossága nyilvánul meg az alakját körülfontó legendákban is: az üldöző ellenség előtt a szikla meghasad, éhező katonái táplálására szarvascsordák jelennek meg, imájára víz fakad a sziklából, az ellenség elé dobott pénzei kővé változnak... Ugyanígy lesz „Szent László füve" gyógyír a betegség ellen.

Nem csoda, hogy híre a határon túl is elterjedt, benne látták a kor egyik legszebb lovageszményét, s kiszemelték a keresztes hadak vezérének. Erre azonban nem kerülhetett sor, mert 1095. július 29-én az örökkévalóságba költözött. Egy ideig a somogyvári monostorban nyugodott „boldog teste" (Arany János), később Váradon helyezték végső nyugalomra.

Kultusza halála után hamarosan kifejlődött. Tulajdonképpen maga a nép avatta szentté, mielőtt az Egyház hivatalosan megtette volna. Seregestől keresték föl sírját, nemcsak a gyógyulást, vigasztalást óhajtók, hanem a vitában álló peres felek is. A csodás gyógyulások híre gyorsan terjedt. A szent király ereklyéibe vetett bizalom egyre növekedett; szokássá vált, hogy itt döntsenek el nagy fontosságú pereket, és László oltára előtt tegyenek esküt. Itt tartották az 1134. évi nemzeti zsinatot, s itt döntötték el egy alkalommal a zágrábi püspök perét is. Ezek után az Egyház hivatalos lépése sem váratott soká magára. III. Béla király sürgetésére III. Celesztin pápa 1192-ben László királyt a szentek sorába iktatta.

A szent lovagkirály hatása népe körében az idők folyamán csak növekedett, egyesek szerint még Szent Istvánét is felülmúlta. A nagyváradi székesegyház előtt állították föl híres lovasszobrát, a Kolozsvári-testvérek alkotását, amely -- az ének szerint -- „fénylik, mint a nap, ragyog, mint az arany: Nem elégszik senki tereád nézni."

Állítólag ennek mása a győri székesegyház hermája, amely fenséget, erőt, s egyúttal nyájasságot is sugároz; ez volna a szent király igazi arca. A mindig győzelmes „Bátor László” lett a katonák védőszentje, nevének oltalma alatt vonultak a csatába, s ez volt a csatakiáltásuk: „Szent László, segíts!” 1684-ben, a törökök elleni felszabadító háború idején egy külföldi fültanú elbeszélése nyomán följegyezték, hogy a katonák a tábortűznél „fél óráig zenéltek és magyar víg dalokat mondtak Szent László tiszteletére, kinek épp aznap ünnepe volt”, tehát tisztelete még akkor is elevenen élt!

Vajon miben volt a varázsereje? Talán Prohászka Ottokár fogalmazta meg legkifejezőbbben: „A magyar eszmény Lászlóban lett kereszténnyé és szentté... A kereszténység ezentúl már nemzeti életté, a keresztény király a nemzet hőségé lett.” Ilyennek érezte és tudta az énekszerző is:

Idvezlégý kegyelmes Szent László kerály!

Magyarországnak édes oltalma,

Szent kerályok közt drágalátus gyöngý,

Csillagok között fényességes csillag!

Szenháromságnak vagy te szolgája,

Jézus Krisztusnak nyomdoka követi;

Te szent léleknek tiszta edénye,

Szűz Máriának választott vitéze.

---

Istenünk, aki Szent László királyunkat, a te hitvallódat csodálatos könyörületességeddel a vétekből a bocsánatba, s mert igaz volt, a dicsőségbe vitted föl, kérünk, add, hogy aki kormányzónk volt a földön, pártfogónk legyen a mennyben!

---